

УДК 336.71

Т.М. Болгар

ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКИЙ МОНІТОРИНГ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА СИСТЕМИ ОЦІНКИ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ БАНКУ

Розроблено теоретико-методологічні підходи до внутрішньобанківського моніторингу якості кредитного портфеля, спрямовані на мінімізацію банківських ризиків, які передбачають залучення до проведення моніторингу банківських підрозділів, що не виконують безпосередньо кредитну діяльність, проте впливають на якісне обслуговування кредитних договорів позичальників шляхом: впровадження фрод-моніторингу; застосування комплаєнс-контролю; проведення аудиту та бухгалтерського моніторингу процесів повернення проблемної кредитної заборгованості. Застосування даного комплексу дасть змогу банківській установі посилити власну фінансово-економічну безпеку, можливість оперативного та адекватного реагування на зміни якості кредитного портфеля.

Ключові слова: банківські ризики, моніторинг у сфері кредитування, аудит, фрод-моніторинг, комплаєнс-контроль, колексин, проблемна заборгованість.

Постановка проблеми. Здійснення банками активних, пасивних операцій, надання послуг та продуктів супроводжуються ймовірністю виникнення різних видів ризиків. Особливо це явище присутнє при здійсненні банківських операцій, пов'язаних з процесом кредитування. Саме неврахування всього комплексу банківських ризиків у кредитуванні, неспроможність більшості банків сприймати ризики як систему і призвели останнім часом до різкого зростання показника проблемної заборгованості. Управління проблемними кредитами банку має включати не лише застосування превентивних заходів з якісного кредитування та впровадження заходів з нормалізації якості обслуговування кредитів. Важливу роль у даному контексті відіграє якісний моніторинг процесів, які відбуваються у сфері кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні дослідження проблематики, пов'язаної з проведенням якісного та ефективного банківського моніторингу кредитних операцій висвітлено у працях таких провідних вітчизняних науковців: О.І. Барановський, М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, О.В. Дзюблюк, В.Г. Кабанов, В.Ю. Касянова, І.М. Парасій-Вергуненко, В.В. Пірог, Т.С. Смовженко [1–7]. Враховуючи те, що контроль за кредитними операціями – надзвичайно важливий процес (адже кредитна діяльність комерційних банків не є централізовано регламентованою, і банки самостійно визначають порядок залучення та використання коштів, проведення кредитних операцій, встановлення рівня відсоткових ставок і комісійних винагород), особливо у період невизначеності, існує нагальна потреба пошуку дійових шляхів удосконалення та розвитку внутрішньобанківського моніторингу.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення доцільності та важливості застосування у сучасній діяльності банків внутрішньобанківського моніторингу як складової системи оцінки проблемних кредитів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредитний моніторинг, спрямований на виявлення, оцінку та ліквідацію можливих ризиків, які виникають на всіх етапах кредитного процесу [7]. Моніторинг процесів, що відбуваються у сфері кредитування, є своєрідним індикатором, спрямованим на визначення коливань у бізнесі кредитування, своєчасне визначення можливих ризиків, а також стимулює компетентні підрозділи банківської установи до своєчасного адекватного реагування.

Забезпечення ефективності та надійності здійснення кредитних операцій потребує від комерційного банку організації постійного моніторингу не окремих етапів, а всіх стадій реалізації кредитного процесу.

З метою детальнішого розуміння сутності внутрішньобанківського моніторингу пропонуємо розглянути його основні цілі. Серед них:

- своєчасне виявлення відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачуваних, що викликають зниження її ефективності;
- виявлення причин, що викликали це відхилення, і розробка пропозицій з відповідного коригування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності.

Слід зазначити, що внутрішньобанківський моніторинг має здійснюватися за базовими принципами (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи моніторингу та шляхи їх реалізації*

Назва принципу	Реалізація принципу
Вибір для спостереження найбільш важливих напрямів і цільових показників фінансової діяльності	Базується на раніше сформованих цільових стратегічних фінансових нормативах і найважливіших показниках фінансових планів і бюджетів, що визначають пріоритетні напрями внутрішнього фінансового контролю
Побудова системи інформативних (первинних) звітних показників за кожним напрямом фінансової діяльності	Базована на даних фінансового й управлінського обліку
Розробка системи узагальнюючих оціночних (аналітичних) показників, які відображають фактичні результати фінансової діяльності в розрізі різних її аспектів	Побудова алгоритмів розрахунку окремих оціночних показників із використанням первинної інформаційної бази контролю та методів фінансового аналізу
Встановлення періодичності формування звітної бази даних (інформативних і оціночних показників)	Визначення періодичності «терміновістю реагування», тобто своєчасністю здійснення внутрішнього контролю за окремими аспектами фінансової діяльності (оперативне зведення, місячний звіт, квартальний звіт)
Встановлення розмірів відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Розрахунок розмірів відхилень в абсолютних і відносних показниках

Закінчення табл. 1

Назва принципу	Реалізація принципу
Аналіз основних причин, які викликали відхилення фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Виділення показників, за якими спостерігаються «критичні відхилення» від цільових нормативів і показників фінансових планів та бюджетів, за кожним з котрих виявляються причини, що їх викликали
Визначення системи дій при встановлених відхиленнях фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Система дій полягає в алгоритмах: а) «нічого не вживати» – використовується в тих випадках, коли розмір відхилень значно нижче за встановлений критичний критерій; б) «усунути відхилення» – передбачає розробку заходів щодо забезпечення виконання нормативних або планових показників; в) «змінити систему нормативних або планових показників» – використовується в тих випадках, коли виконання встановлених нормативних або планових показників нереально
Виявлення резервів нормалізації фінансової діяльності та підвищення її ефективності	Реалізація цього принципу пов'язана з використанням алгоритму «усунути відхилення»
Обґрунтування пропозицій зміни окремих цільових фінансових нормативів і планових показників	Реалізація цього принципу пов'язана з використанням алгоритму «змінити систему нормативних або планових показників», якщо можливості нормалізації окремих аспектів фінансової діяльності обмежені або взагалі відсутні

*Складено автором.

Головною метою здійснення банком моніторингу кредитних операцій є своєчасне виявлення передумов виникнення проблемного кредиту, а також розроблення та впровадження комплексних методів відновлення повноцінного обслуговування позичальником кредитної заборгованості.

Отже, з'ясувавши основні цілі та принципи моніторингу в банківських установах, зауважимо, що лише суворий контроль за кредитним процесом в цілому дозволяє забезпечити безпеку, надійність і прибутковість кредитних операцій комерційних банків. Звідси впливають два правила, які є важливими для успішної кредитної діяльності будь-якого банку:

1) кожен банк повинен мати свою систему моніторингу кредитних операцій;

2) кредитний контроль мають здійснювати найбільш кваліфіковані й досвідчені працівники банку.

У сучасних умовах банківського бізнесу України на практиці виконується перше з наведених правил. Банківські установи держави запроваджують, коригують та вдосконалюють внутрішню систему, спрямовану на контроль та моніторинг процесів, що відбуваються у сфері кредитування та повернення боргів. Однак зазначені функції досить часто виконують не найдосвідченіші фахівці. Реалії банківського бізнесу України свідчать про те,

що моніторингом та контролем наразі займаються працівники, які не мають достатнього досвіду банківської роботи, широкого кола знань та навичок щодо виділення проблеми, її аналізу та вирішення. Така практика не може лишатися без негативних наслідків для банківської установи.

Вимога банківських установ до позичальників щодо своєчасності і повноти погашення кредиту невіддільна від питання постійного контролю за розміром і якістю отриманого забезпечення, тому банк має активно контролювати наявність забезпечення, його якість та ліквідність.

Проблемний кредит за характером може бути таким, що під впливом наполегливого та ефективного моніторингу зі сторони кредитора здатний до реабілітації і поступової ліквідації, та відповідно таким, що не піддається впливу будь-яких факторів. Тому вважаємо, що важливою є вчасна реакція на виникнення перших ознак проблемного кредиту з метою уникнення блокування частини позичкового капіталу в непродуктивних активах. Особливими передумовами, здатними викликати проблемний кредит, однак такими, що виявляються в процесі якісного внутрішньобанківського моніторингу, є:

- затримка подання передбачених кредитним договором документів (банк має право на отримання будь-якої відповідним чином сформованої інформації про фінансовий стан позичальника);
- уникнення контактів із банком;
- несвоєчасне погашення кредиту та нарахованих відсотків;
- подання недостатньо обґрунтованого клопотання про зміну графіка погашення заборгованості за кредитом;
- подання необґрунтованого клопотання щодо продовження терміну дії кредитної угоди [8].

На підставі виявлених передумов і для запобігання можливості виникнення у майбутньому проблемної заборгованості кредитний спеціаліст банку повинен забезпечити виконання чотирьох взаємозалежних етапів аналітичного процесу. Перший – це поглиблений аналіз поточного фінансового стану позичальника за окремими, найбільш вагомими узагальненими показниками. На другому етапі виконується аналіз висновків, сформованих у результаті порівняння поточного фінансового стану позичальника з його фінансовим станом на момент прийняття рішення про надання кредиту чи його реструктуризацію. Третій етап – обґрунтування подальших перспектив формування рівня кредитоспроможності позичальника і оформлення відповідних висновків. На четвертому етапі розробляються напрями подальшої роботи щодо погашення заборгованості за кредитом.

У разі відхилення від терміну повернення згідно з умовами кредитного договору або запланованого графіка погашення за кредитом, а також у випадку інших негативних змін у стані позичальника пропонуємо переводити кредит у розряд «Спеціальний контроль». Банк може утримувати кредит у статусі «Спеціальний контроль» упродовж певного обмеженого періоду часу (нами пропонується використання 10 днів як такого строку, що має бути достатнім для проведення необхідних банківських процедур). У цей період банком розглядаються різноманітні варіанти вирішення проблеми. Якщо після закінчення зазначеного терміну проблема не буде усунута,

однак наявні підстави очікувати повернення кредиту, то кредитний договір класифікується як проблемний і проводиться робота щодо повернення такого боргу, якщо ж таких підстав немає, то кредит варто класифікувати як безнадійний і вживати заходи щодо ліквідації заборгованості альтернативними шляхами (списання за рахунок страхового резерву, продаж зовнішнім колекторам тощо). У обох випадках кредит переходить зі сфери контролю кредитної адміністрації до центрального чи територіального підрозділу роботи з проблемними кредитами.

З'ясувати всі ці обставини та провести якісний, оперативний та виважений контроль за зазначеними процесами можуть внутрішні підрозділи моніторингу банку, що діють виключно в межах чинного законодавства, директив головного банку та внутрішньої нормативної бази. Банк повинен розробити та затвердити внутрішні документи з питань здійснення фінансового моніторингу, що мають оновлюватися на постійній основі з урахуванням змін до законодавства України та подій, що можуть вплинути на певні ризики банківської установи.

У сучасних умовах діяльності банківського бізнесу, окрім напрацювання нормативної бази, що належним чином регулювала б моніторингові процеси в банківській установі, окремої уваги, на наше переконання, потребує впровадження новітніх форм протидії ризикам, пов'язаним з фінансовими ресурсами.

У процесі проведеного нами дослідження з'ясування передумов виникнення простроченого (проблемного) кредиту, встановлено, що боржників у банках умовно можна поділити на чотири групи:

- перша – це шахраї, до їх числа належить близько 15–20% неплатників;
- друга група, це близько 25–30% боржників, які не повертають кредит через непередбачуване погіршення фінансового становища;
- третя група – 10–15% – «хитруни», перестають платити, розраховуючи на відсутність санкцій і неухважність кредиторів;
- четверта група – 30–35% позичальників забувають вчасно здійснювати платежі.

Першою групою, досить значною за обсягом, є шахраї. Як свідчать статистичні дані банківської системи України, найскладніше банкам повертати борг від шахраїв – у найкращому випадку вдасться повернути 10–15% наданих кредитів. Такий стан багато у чому пов'язаний з неефективністю банківського моніторингу за даним напрямом у банківській системі України. Шахраї сприймаються не як потенційний об'єкт для протидії та боротьби, а скоріше, як неминуче зло, збитки від існування якого простіше просто списати на витрати діяльності банківської установи.

Очевидно, що такий підхід є неправильним та потребує корекції. Перспективною формою протидії шахрайству в сфері кредитування, що активно використовується банками розвинених країн, є фрод-моніторинг інформації, отриманої банківською установою під час ведення бізнесу.

Фродом (англ. «fraud») називають шахрайство, що проявляється в несанкціонованих діях та неправомірному використанні банківських ресурсів. Фрод-моніторинг – обов'язкова складова превентивних заходів у боротьбі з шахрайством, причому як зовні, так і всередині банку. Це моніторинг усієї

інформації, вхідної та вихідної, на предмет виявлення зловмисних дій. Акцентуємо увагу на тому, що фрод-моніторинг є чи не найпершим кроком банківської установи, який має бути здійснений при проведенні кредитних операцій у процесі кредитування задля уникнення внутрішніх ризиків.

Як свідчить практика вітчизняного банківського бізнесу, фрод-моніторинг в Україні є безсистемним і не являє певну комплексну систему: функції фрод-моніторингу покладаються на підрозділи ІТ та служби безпеки або на кваліфікованих банківських фахівців. Більшість автоматизованих банківських систем не мають необхідної інформації та потрібних інструментів для інтеграції із системою фрод-моніторингу. Дистанційні канали банківського обслуговування потребують доопрацювання, вони не можуть надавати якісну інформацію про джерело повідомлення, а у багатьох банках досі не створено якісно працюючої системи ризик-менеджменту. Головним же фактором, що стримує впровадження комплексних систем фрод-моніторингу в діяльність банківських установ України є відсутність адаптованих до реалій національної банківської системи методологій, починаючи від інституціонального забезпечення даного процесу, закінчуючи технологічними картами конкретного етапу процесу фрод-моніторингу.

Отже, впровадження банківськими установами України фрод-моніторингу в повсякденній діяльності з протидії погіршенню якості кредитного портфеля є доцільним. З цією метою необхідно до штатного розкладу банку долучити окремих підрозділ, до компетенції якого буде входити робота з моніторингу та протидії ризикам у вигляді несанкціонованого доступу до банківських ресурсів. На рис. 1 наведемо ключові аспекти створення такого підрозділу та напрями його функціонування.

Застосування наведеного вище виду моніторингу сприятиме запобіганню злочинних посягань з боку потенційних клієнтів банківської установи, а також службових зловживань з боку персоналу.

Розглядаючи систему внутрішньобанківського моніторингу в ракурсі управління проблемними кредитами банківських установ, не можна не зупинитися на питаннях щодо проведення аудиторського контролю. Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність» банки підлягають обов'язковому аудиту для підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності [9]. Виділяють два види банківського аудиту: зовнішній та внутрішній.

Зовнішній аудит банку – це визначення стану банку на основі перевірки правильності складання та підтвердження достовірності балансу, обліку прибутків та збитків, аналізу стану обліку, відповідність обліку та діяльність банку вимогам чинного законодавства, дотримання рівності прав акціонерів (учасників) при розподілі дивідендів, підготовка висновків для надання інформації керівництву та іншим користувачам. Такий вид аудиту прямо застосовується для моніторингу процесів стягнення проблемних боргів у банківському секторі України. Аудитором з'ясовуються питання щодо дотримання кредиторами чинного законодавства держави, директив головного банку країни, прав та свобод громадян тощо. Крім цього, встановлюється співвідношення між обсягом загального кредитного портфеля банку та його проблемними активами.

Рис. 1. Ключові аспекти щодо створення та функціонування внутрішньобанківського підрозділу з фрод-моніторингу*

*Складено автором.

Розглянемо проблематику проведення внутрішнього аудиту процесів банківського бізнесу. На переконання автора дослідження, внутрішній аудит банку покликаний ізсередини з'ясувати ступінь відповідності дотримання конкретними виконавцями положень документів, що регламентують певний вид бізнесу. Крім того, перевірки аудитом вертикалі внутрішньобанківського колекшену покликані негайно вказати керівнику організації на наявні проблеми та прорахунки, акцентувати увагу на наслідках, що можуть мати місце в разі несвоєчасної реакції на обставини, що виявляються, відобразити реальний стан справ та стимулювати компетентних керівників до необхідних адекватних впроваджень.

Але на сучасному етапі у більшості українських банків внутрішній аудит обмежується лише контролем правильності ведення бухгалтерського обліку й відповідності вимогам зовнішніх і внутрішніх нормативних доку-

ментів, а також здійсненням комплексних перевірок філій. У той же час у світовій банківській практиці склалося значно ширше розуміння цілей внутрішнього аудиту.

В основі сучасної концепції внутрішнього аудиту лежать такі принципи:

- 1) принцип неперервності;
- 2) принцип незалежності;
- 3) принцип наявності повноважень [10].

Однією з найважливіших функцій внутрішнього аудиту є всебічна оцінка ризик-менеджменту банку. Комерційні банки мають складну багаторівневу систему ризиків. Ризики, з якими стикаються різні підрозділи банку часто суттєво відрізняються. Профілактика та диверсифікація ризиків входять в систему управління банківськими ризиками, яку в розвинених країнах реалізує внутрішній аудит. Внутрішньобанківський аудит в Україні потребує подальшого розвитку, що викликано, по-перше, тим, що в українській банківській практиці наявність служби внутрішнього аудиту в банківській установі є обов'язковою умовою отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності і, по-друге, її наявність у банках офіційно рекомендована в липні 2000 року Базельським комітетом із банківського нагляду згідно з документом «Внутрішній аудит у банку й взаємовідносини наглядових органів і аудиторів» [11].

Отже, для підвищення конкурентоспроможності українських банків необхідно вдосконалювати процес внутрішнього аудиту у комерційних банках. Це дасть змогу: мати впевненість керівництва та зацікавлених сторін у надійності банківської установи; вчасно виявляти існуючі проблеми та попереджати їх появу; мінімізувати можливі ризики.

Важливим механізмом моніторингу кредитних процесів загалом, а також проблем повернення кредитної заборгованості зокрема є застосування банківськими установами підрозділів комплаєнсу. Комплаєнс (англ. «compliance» – згода, відповідність; виходить з дієслова to comply – відповідати) – дія відповідно до запиту чи вказівки. Наразі комплаєнс є напрямом професійної діяльності, що потрапив до національних організацій від потужних західних компаній та впроваджений переважно у фінансово-банківській сфері і визначається як контроль відмивання доходів та фінансування тероризму, ідентифікація та управління ризиком зловживань, контроль відповідності банківської діяльності на фінансових ринках діючому законодавству. У табл. 2 визначено основні функції та їх сутність для підрозділу комплаєнсу банку.

Практика сучасного банківського бізнесу загалом, а також проблематика напряму колекшену зокрема свідчить про те, що виконання функцій підрозділами комплаєнсу з перевірки якості наявних та потенційних клієнтів, партнерів банку, охоронних та колекторських організацій, постачальників оперативної інформації є вкрай актуальним та необхідним при досягненні стратегічних цілей банківської установи. На нашу думку, розроблені на базі цього рекомендації збережуть стабільність банку та убезпечать від втрат позицій у ключових рейтингових показниках.

Основні функції підрозділу комплаєнсу банку*

Функція підрозділу	Суть функції
Розробка внутрішніх політик та процедур комплаєнсу для співробітників	Нормотворча діяльність, спрямована на закріплення правил поведінки персоналу під час виконання певних обов'язків (Політика комплаєнсу, Кодекс корпоративної поведінки, Положення про обслуговування клієнтів, Положення про скарги клієнтів, Політика інформування про порушення, Політика врегулювання конфлікту інтересів)
Управління комплаєнс-ризиком	Моніторинг, оцінка та управління комплаєнс-ризиком відповідно до внутрішніх методик оцінки
Моніторинг змін законодавства та відповідність внутрішньої нормативної бази	Моніторинг законодавства країни та інформування відповідних підрозділів установи про необхідність внесення змін до внутрішніх нормативних документів. Проведення моніторингу відповідно до внутрішньої нормативної бази чинному законодавству та стандартів
Протидія легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом, а також фінансуванню тероризму	Забезпечення контролю над процесом перевірки нових клієнтів та подальшого моніторингу профілю та угод клієнтів
Регулювання конфліктів інтересів та попередження використання інсайдерської інформації	Відповідальність за встановлення інформаційних бар'єрів всередині установи. Працівникам інвестиційно-банківського напрямку заборонено передавати трейдерам приватну інформацію щодо параметрів інвестиційних угод. Комплаєнс контролює розмежування доступів співробітників, розподіл локальних мереж та обмін електронними повідомленнями в підрозділах
Консультавання бізнес-підрозділів	Консультавання бізнес-підрозділів з питань застосування нормативних документів регулятора
Проведення тренінгів співробітників щодо дотримання політик та процедур комплаєнсу	Проведення тренінгів самостійно або спільно з підрозділами роботи з персоналом у різноманітних формах (особиста присутність, роздача друкованих матеріалів, тестування, web-тренінги тощо)
Посередницькі функції при взаємодії з фінансовим регулятором	Комплаєнс підтримує взаємодію підрозділів компанії з регулятором, у тому числі під час перевірок з боку регулятора, а також контролює процес листування з ним

*Складено автором.

Варто відзначити, що внутрішньобанківський моніторинг включає в себе і контроль підрозділами бухгалтерського обліку процесів щодо повернення банківською установою дебіторської заборгованості на власну користь із суб'єктів кредитних чи інших правовідносин.

Чинним законодавством передбачений обов'язок учасників спірних судових процесів сплачувати судовий збір на користь держави під час звернення до суду. Позивач, за загальним правилом, самостійно сплачує зазначений збір та просить суд стягнути з відповідача зазначені витрати. Практика підрозділів стягнення у сучасних умовах банківського бізнесу відпрацьована таким чином, що при добровільному чи примусовому стягненні боргу

з позичальника після винесення судом рішення на користь кредитора, перші надходження коштів як скорочення боргу спрямовуються на ліквідацію дебіторської заборгованості. Роль бухгалтерських підрозділів у моніторингу процесів стягнення проблемних боргів полягає і у контролі за відшкодуванням коштів, витрачених банківською установою на проведення незалежної оцінки предмета застави чи іпотеки на етапі примусового стягнення боргу з проблемного позичальника. З огляду на значний обсяг витрат банківської установи при поверненні проблемних боргів у примусовому порядку автор дослідження переконаний в абсолютній доцільності внутрішньобанківського моніторингу зазначених процесів та витрат на них, адже неналежна увага до цього напрямку роботи, серед іншого, призведе до збитків, які зможуть похитнути стабільність банківської установи.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищенаведене, відобразимо комплекс моніторингових заходів, спрямованих на протидію банківським ризикам, що, на наше переконання, має впроваджуватись на даному етапі розвитку банківського бізнесу (рис. 2).

Рис. 2. Моніторингові заходи, необхідні до впровадження при оцінці якості кредитного портфеля та кредитних процесів*

*Складено автором.

Отже, з метою посилення банками власної фінансово-економічної безпеки, можливості впевненого та активного розвитку в умовах жорсткої конкуренції, оперативного та адекватного реагування на зміни якості кредитного портфеля розроблено теоретико-методологічні підходи до організації та проведення внутрішньобанківського моніторингу якості кредитного портфеля та процесів повернення проблемних кредитів. Сутність підходу полягає в тому, що до проведення моніторингу пропонується залучати банківські підрозділи, що не виконують кредитну діяльність, але впливають на якісне обслуговування кредитних договорів позичальниками шляхом: впровадження фрод-моніторингу, основними завданнями якого є виявлення та протидія протиправним посяганням у здійсненні процесів кредитування, зокрема шахрайство, що проявляється у несанкціонованих діях та неправомірному використанні банківських ресурсів; комплаєнс-контролю – контролю за відповідністю структури корпоративного управління вимогам регулятора, контролю за реєстрацією уповноважених осіб у реєстрі регулятора та контролю банківських технологій; проведення зовнішнього та внутрішнього аудиту кредитних процесів і бухгалтерського моніторингу процесів повернення проблемної кредитної заборгованості.

Факт того, що банківський моніторинг якості кредитного портфеля та процесів повернення заборгованості загалом стає все більш актуальним за умов кризового етапу розвитку економіки, є безспірним.

Список використаних джерел

1. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення): монографія / О.І. Барановський. – К.: Київ. Нац. торг.-екон.ун-т, 2004. – 759 с.
2. Денисенко М.П. Кредитування та ризики: навч. пос. / М.П. Денисенко, В.М. Домрачев, В.Г. Кабанов. – К.: ВД «Професіонал», 2008. – 480 с.
3. Касьянова В.Ю. Кредитний портфель банків України в умовах економічної кризи / В.Ю. Касьянова, З.М. Карасьова // Наука й економіка. – 2010. – № 3. – С. 57–60.
4. Дзюблюк О.В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О.В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2010. – № 9. – С. 108–124.
5. Парасій-Вергуненко І.М. Методичні аспекти стратегічного аналізу фінансових результатів комерційного банку / І.М. Парасій-Вергуненко // Вісник НБУ. – 2007. – № 11. – С. 49–51.
6. Пірог В.В. Оцінювання якості кредитного портфеля банків з урахуванням виконання економічних нормативів НБУ / В.В. Пірог // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – № 2. – С. 228–235.
7. Смовженко Т.С. Кредитування і контроль: навч. пос. / Т.С. Смовженко та ін. – Львів: ЛБІ НБУ, 2004. – С. 135.
8. Рогожнікова Н.В. Концептуальні підходи до моніторингу як форми спостереження за процесом споживчого кредитування в комерційному банку / Н.В. Рогожнікова // Вісник Університету банківської справи Національного Банку України. – 2010. – № 3 (9). – С. 191–192.

9. Про аудиторську діяльність: Закон України від 22.04.1993 року № 3125-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12>

10. Бисмут Ж. Современная концепция внутреннего аудита и российские банки / Ж. Бисмут, А. Артюхин // Вестник банковского дела. – 2002. – № 10. – С. 15–22.

11. Документ базельського комітету з банківського нагляду. «Внутрішній аудит у банку й взаємовідносини наглядових органів і аудиторів». – Матеріали Базельського комітету з банківського нагляду, липень 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bis.org/bcbs/index.htm

References

1. Baranovsky, O.I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)*. Monograph [Financial security in Ukraine (evaluation methods and support mechanisms)]. Kyiv, KNTEU Publ., 272 p.

2. Denysenko, M.P., Domrachev, V.N., Kabanov, V.G. (2008). *Kredytuvannia ta ryzyky* [Crediting and risks]. Kyiv, Profesional Publ., 480 p.

3. Kasyanova, V.Yu., Karaseva, Z.M. *Kredytnyj portfel' bankiv Ukrainy v umovax ekonomichnoi kryzy* [Credit portfolio of banks of Ukraine under the conditions of economic crisis]. *Nauka j ekonomika* [Science and economics], 2010, no. 3, pp. 57-60.

4. Dzyublyuk, O.V. *Mekhanizm zabezpechennya yakosti kredytnoho portfelya y upravlinnya kredytnym ryzykom banku v period kryzovykh yavlyshch v ekonomitsi* [Mechanism of support of credit portfolio and management of credit bank risk in the period of crisis economic phenomena]. *Zhurnal yevropeys'koyi ekonomiky* [Journal of European Economy], 2010, no. 9, pp. 108-124.

5. Parasiy-Verhunencko, I.M. *Metodychni aspekty stratehichnoho analizu finansovykh rezul'tativ komertsijnoho banku* [Methodic aspects of strategic analysis of financial results of commercial banks]. *Visnyk NBU* [NBU messenger], 2007, no. 11, pp. 49-51.

6. Piroh, V.V. *Otsiniuvannia iakosti kredytnoho portfelia bankiv z urakhuvanniam vykonannia ekonomichnykh normatyviv NBU* [Quality evaluation of credit banks portfolio taking into account carrying out of economic norms of NBU]. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy* [Scientific messenger of UNFU], 2011, no. 2.

7. Smovzhenko, T.S. (2004). *Kredytuvannia i kontrol'* [Crediting and control]. Lviv, LBI NBU Publ., p. 135.

8. Rohozhkina, N.V. *Kontseptual'ni pidkhody do monitorynhu iak formy sposterezhennia za protsesom spozhyvchoho kredytuvannia v komertsijnomu banku* [Concept approaches to monitoring as a form of observation of consumer crediting in commercial]. *Visnyk Universytetu bankivs'koi spravy Natsional'noho Banku Ukrainy* [University messenger of banking business of National Bank of Ukraine], 2010, no. 3 (9), pp. 191-192.

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (1993), The Law of Ukraine “On audit activity: the Law of Ukraine, no. 3125-12 d.d. 22.04.1993”. Available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12>.

10. Bismut, Zh., Artyukhin, A. *Sovremennaja koncepcija vnutrennego audita i rossijskie banki* [Modern concept of national audit and Russian banks]. *Vestnik bankovskogo dela* [Messenger of banking business], 2002, no. 10.

11. Basel Committee on Banking Supervision (2000), "Internal bank audit and mutual relations between oversight bodies and auditors", available at: www.bis.org/bcbs/index.htm.

Разработаны теоретико-методологические подходы к внутрибанковскому мониторингу качества кредитного портфеля, направленные на минимизацию банковских рисков, что предусматривают привлечение к проведению мониторинга банковских подразделений, которые не выполняют непосредственно кредитную деятельность, но влияют на качественное обслуживание кредитных договоров заемщиков путем: внедрения фрод-мониторинга; применения комплаенс-контроля; проведения аудита и бухгалтерского мониторинга процессов возврата проблемной кредитной задолженности. Применение данного комплекса даст возможность банковскому учреждению усилить собственную финансово-экономическую безопасность, возможность оперативного и адекватного реагирования на изменения качества кредитного портфеля.

Ключевые слова: *банковские риски, мониторинг в сфере кредитования, аудит, фрод-мониторинг, комплаенс-контроль, коллекшен, проблемная задолженность.*

There have been developed theoretical approaches as for of interbank monitoring and the quality of credit portfolio, aimed at bank risk minimization that foresee the involvement of bank departments in monitoring those which do not perform credit activities but influence the quality service of borrowers credit contracts by the following ways: the implementation of fraud-monitoring; using compliance- control; conducting the audit and accounting monitoring of the processes of repaying problem credit debt. The main conclusion of the investigation is that applying this complex will enable the banking establishment to strengthen its own financial and economic safety, of effective and adequate reaction to changes in credit portfolio quality.

Key words: *banking risks, credit monitoring, audit, fraud-monitoring, compliance control, collection, problem debt.*

Одержано 5.02.2016.